

SVERIGES VALRIKE

Argument som förespråkare för en valmonarki kan anföra

Diskussionsunderlag

Detta dokument sammanställer positiva argument som kan framföras för en modell med vald Kung och tydligare central verkställande ledning. Det är ett diskussionsunderlag, inte ett påstående om att modellen automatiskt skulle ge dessa resultat.

Grundtanken

Argumentet är inte att en ensam person automatiskt vet bättre än alla andra.

Tanken är att en tydligt ansvarig beslutsfattare kan få tillgång till sammanställd information och expertis som en enskild väljare normalt inte har, väga alternativen och därefter bära ansvaret för beslutet.

1. Snabbare beslut

En tydlig verkställande ledning kan i teorin fatta beslut snabbare än ett system där flera partier, koalitioner och politiska organ först måste förhandla. Det kan vara särskilt relevant vid krig, energikriser, naturkatastrofer och andra situationer där tid är avgörande.

2. En ledning med tillgång till hela beslutsunderlaget

Komplicerade statsbeslut bygger ofta på information som den enskilde medborgaren varken har tid, möjlighet eller säkerhetsbehörighet att sätta sig in i. En vald Kung kan arbeta tillsammans med ekonomer, jurister, forskare, militär ledning, myndigheter och andra sakkunniga och därefter bära ansvaret för beslutet.

3. Expertis utan att experterna själva måste styra landet

Kungen behöver inte vara landets främsta expert på varje område. Uppgiften blir att välja kompetenta rådgivare, väga motstridiga uppgifter och konsekvenser mot varandra och fatta det slutliga beslutet.

4. Tydligt personligt ansvar

När ansvar är utspritt mellan regering, riksdag, partier, nämnder och koalitionspartners kan det vara svårt att avgöra vem som ansvarade för ett misslyckande. I en stark valmonarki kan den yttersta ansvarskedjan göras tydligare.

5. Långsiktighet över flera årtionden

Fyraåriga valcykler kan skapa incitament att prioritera resultat som märks före nästa val. En Kung med längre mandatperiod kan i teorin planera energisystem, infrastruktur, försvar, bostäder, forskning och statsfinanser över 10, 20 eller 30 år.

6. Kontinuitet mellan generationer

Långsiktiga nationella projekt kan fullföljas över längre tid i stället för att regelbundet göras om efter nya parlamentariska majoriteter.

7. Mindre permanent valkampanj

Med längre mandatperioder behöver rikets högsta ledning inte ständigt positionera sig inför nästa ordinarie val. Det kan ge större utrymme för beslut som är impopulära på kort sikt men bedöms nödvändiga på lång sikt.

8. En sammanhållen nationell strategi

Energi, försvar, industri, utbildning, infrastruktur och ekonomi påverkar varandra. En central ledning kan försöka behandla dem som delar av samma långsiktiga strategi.

9. Stabilitet under nationella kriser

En på förhand fastställd befälskedja kan göra det tydligare vem som leder landet under allvarliga kriser och vem som prioriterar mellan försvar, energi, transporter, sjukvård och civil beredskap.

10. Nationell kontinuitet och symboliskt ansvar

Kungen kan representera staten som institution snarare än ett enskilt parti och därmed fungera som en långsiktig symbol för landets historiska och framtida kontinuitet.

11. Färre politiska lager

Om delar av dagens kommunala, regionala och centrala politiska organisation ersätts med professionella förvaltningsledningar kan antalet politiska organ minska. Velfärdsverksamheterna måste fortfarande finansieras, men styrningen kan bli enklare.

12. Rakare lokal ansvarskedja

Varje kommun kan ha ett kommunhuvud med tydligt ansvar för lokal förvaltning och för att föra invånarnas önskemål, problem och förslag vidare.

13. Folkets synpunkter utan att varje detalj avgörs genom val

Medborgarförslag, lokala råd, digitala remisser, opinionsmätningar, särskilda folkomröstningar och direkta kontaktvägar kan användas för att ge statsledningen information om vad människor behöver och önskar.

14. Möjlighet att fatta obekväma beslut

En längre mandatperiod kan i teorin göra det lättare att sanera statsfinanser, reformera långsiktigt ohållbara system eller genomföra infrastruktursatsningar vars resultat ligger långt fram i tiden.

15. Kompetens runt ett tydligt beslutscentrum

I stället för att förvänta sig att hela befolkningen behärskar detaljerna i varje komplex fråga kan permanenta expertorgan presentera alternativ, konsekvenser och osäkerheter för den ansvariga ledningen.

16. Vald krona i stället för automatisk arvsmakt

Kungens barn kan vara valbara, men kronan behöver inte automatiskt övergå till dem. Modellen kan därmed kombinera kontinuiteten hos ett kungligt ämbete med en särskild urvalsprocess.

17. Tydliga kompetenskrav

Eftersom ämbetet regleras särskilt kan konstitutionen ställa krav på exempelvis kunskap, erfarenhet, ekonomisk redovisning, lämplighetsprövning och offentlig granskning.

18. Landets framtid som uttryckligt ämbetsansvar

Kungen äger inte staten utan förvaltar ett ämbete. Konstitutionen kan kräva att långsiktiga konsekvenser för kommande generationer redovisas vid stora beslut.

Vad modellen förutsätter för att fördelarna ska kunna uppstå

Flera av fördelarna kan vändas till nackdelar om systemet saknar kontrollmekanismer. Snabbare beslut kan också innebära snabbare dåliga beslut. En lång mandatperiod kan skapa kontinuitet men även göra en olämplig ledare svårare att ersätta. Ett litet beslutscentrum kan vara effektivt men också mer sårbart för korruption, nepotism och felaktig information.

För att argumenten ska vara institutionellt trovärdiga behöver modellen därför exempelvis oberoende domstolar, självständig ekonomisk revision, offentlig redovisning, rättighetsskydd, regler mot korruption och en laglig mekanism för att avsätta en Kung som grovt missbrukar sitt ämbete.

Expertkunskap och folkets värderingar

Det är viktigt att skilja mellan **information** och **värderingar**. Experter kan beräkna vad ett kraftverk kostar eller vilka militära resurser som krävs. De kan däremot inte vetenskapligt avgöra hur samhället bör väga exempelvis skatt mot offentlig service eller individuell frihet mot kollektiv säkerhet. Sådana frågor innehåller värderingar.

En möjlig princip blir därför: folket förmedlar behov, värderingar och riktning; sakkunniga tar fram beslutsunderlag; den ansvariga statsledningen fattar beslut; oberoende institutioner granskar att makten används enligt konstitutionen.

Vid fortsatt utveckling bör de påstådda fördelarna jämföras punkt för punkt med motsvarande risker och alternativa institutionella lösningar.